

סימן כ"ז

מצות כתיבת ספר תורה

ברמב"ם רפ"ז מהלי (תפלין מזוזה ו)ס"ת: מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו² שנאמר (דברים לא, יט): ועתה כתבו לכם את השירה³ כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, ואע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קיבלה מהר סיני, ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבים לו, וכל המגיה ספר תורה ואפילו אות אחת הרי היא כאילו כתבו כולו⁴ עכ"ל.

והתמיהה מפורסמת⁵ דכיון שהיא "מצות עשה על כל איש ואיש", והרמב"ם בספר המצוות בסוף המ"ע חשבה מה"מצות ההכרחיות", אמאי לא נהגו העולם להשתדל שכל אחד יקיים מצות כתיבת ס"ת בידו, שהוא קיום מצוה זו בשלימותה⁷ ו"כאילו קיבלה מהר סיני"?

ולכאורה היה אפשר לומר שאם יש סופר מומחה שכותב נאה ממנו, צריך לוותר על שכר ומעלת "כאילו קבלה מהר סיני" ע"י כתיבה בעצמו, ולשכור סופר

שיכתוב עבורו כדי שיהיה "ספר תורה נאה" (נכתב ע"י "לבלר אומן") כהציווי "זה אילי ואנוהו (שמות טו, ב)" וכדרשת חז"ל בשבת קל"ב ע"ב: התנאה לפניו במצוות, וברמב"ם הלי ס"ת שם ה"ד: "כותב כתיבה מתוקנת נאה ביותר", ובפרט לפי מש"כ ה"תבואות שור" בסי' כ"ח סק"ד (וראה שו"ע אדה"ז סי' ר"נ קו"א סק"ב) בענין "מצוה בו יותר מבשלוהו" (קדושין רפ"ב), שמעמו שכאשר הוא עושה שליח לעשות המצוה "נראה כאינו רוצה לפרוץ בעצמו" ואין זה כבוד למצוה, משא"כ במקום שעושה שליח למצוה כדי להוסיף בכבוד המצוה, אין אומרים "מצוה בו יותר מבשלוהו", נמצא דבנדו"ד, שכבוד המצוה "התנאה לפניו במצוות" הוא דוקא ש"לבלר אומן" יכתוב עבורו, הרי אין דין זה של מצוה בו יותר מבשלוהו.

אלא שלפי זה היה צריך להשתדל שיהיו "אחרים כותבין לו", ולא מצאנו שיעשו כן, ואפילו לא שישתדלו להגיה "אפילו אות אחת" בספר תורה, ולהכשיר ע"י את ספר התורה⁸, שאז "הרי היא כאילו כתבו כולו"^{8*} כמוש"כ הרמב"ם, ובצפ"ע⁹ לרמב"ם שם דבזה הוי כשלימות

- (1) כ"ה ברמב"ם שם. ועד"ז בסהמ"צ מ"ע יח והוא ע"פ סנהדרין כא, ב. ובשו"ע יו"ד ר"ס ער (פ"א) "כל איש". ואכ"מ. (2) בשו"ע שם: לכתוב לו ספר תורה. (3) כן הביא הרמב"ם שם (תיבת "ועתה" ובהשמטת תיבת "הזאת"). אבל מההמשך "כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו". משמע לכא' שזוהי השמטת הדפוס וצ"ל גם תיבת "הזאת" ובפרט שכ"כ במנין המצות בריש ספר היד (מ"ע יז) "כתבו לכם את השירה הזאת", ובסהמ"צ מ"ע יח. וראה צפ"ע לרמב"ם שם. (4) במנחות ל, א הלשון "כתבו, מעלה עליו הכתוב כו'" (וראה לקמן בפנים סי"ב) ובא בהמשך להמאמר "הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק", שלא הובא ברמב"ם. (5) בגמ' "אם הגי' אפילו אות אחת מעלה עליו כאילו כתבו" וראה לקמן. (6) בכמה ענינים דלקמן שקו"ט בכמה פוסקים ומפרשים, ובמפרשי הרמב"ם ושו"ע. וראה ספר דעת קדושים בתחלתו סעיף א' וב' ובמפרשים שם. ובספרים שנשמנו שם. (7) לשון הרמב"ם בסהמ"צ (הוצאת הר"ח העליר) "ואם כתבו בידו הוא משובח מאד והוא יותר טוב (ובתרגום הר"י קאפח "והוא עדיף") כמו שאמר כתבו כו'". ובסהמ"צ לפנינו ליתא. (8) ראה קרית ספר לרמב"ם שם. ובספר האשכול הלכות ס"ת. רמ"א יו"ד שם. משא"כ לפי התוס' ד"ה אם הגיה (מנחות שם) שקאי על הס"ת שלקח מן השוק שלא נחשב עוד כחוטף מצוה שהי' אצל חברו בעבירה שהי' משהה ספר שאינו מוגה. ועד"ז ברא"ש ונמוק"י שם. וצ"ע בהגמ"י לרמב"ם שם. וראה מנ"ח מצוה תריג (קיא, א). שיחת ש"פ ויצא תשמ"ב. (8*) וגם קניית אותיות בס"ת הרי א' לא מציינו שכל איש ואיש מישראל ירדוף וישתדל לקנות אותיות בס"ת (ותיכף משנעשה בר מצוה). (ב) שקו"ט ומחלוקת אם יוצאים מצות כתיבת ס"ת בשותפות (ראה פתחי תשובה יו"ד שם סק"א. נחל אשכול לאשכול שם. כלי חמדה פ' וילך. ובכ"מ).

ה"ל ה"נחל אשכול": "וכך פסקתי הלכה למעשה מי שאין יכולת בידו סומך על ס"ת של קהל כו' ומי שיש לו יתרון לכתוב בפ"ע ותע"ב". ובכלי חמדה פי וילך, מדי מל' שכתב איש ואיש דאינו יוצא בשותפות. עייש.

הערה 8: ז"ל "קרית ספר": "ואם הגיה אות אחד בס"ת שלקח מן השוק מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו דבהגהתו נעשה הס"ת שלם וכשר".

המצוה של "כאילו קבלה וכו'", וכ"ה מפורש בטור יו"ד ר"ם ע"ר: כתבו או הגיה בו אפילו אות אחת כאילו קבלה מהר סיני, וברמ"א יו"ד שם ס"א כללם ביחד וז"ל: שכר לו סופר לכתוב לו ספר תורה או שקנאו והוא היה מוטעה והגיהו הרי זה כאילו כתבו עכ"ל, וראה צפע"ג וכלי חמדה פרי וילך, ובדעת קדושים שם סק"ד וכבר דשו בה רבים.

ב.

והנה ז"ל הרא"ש בהלכות קטנות ריש ה"ל ס"ת: דודאי מצוה גדולה היא לכתוב ס"ת כו' וזהו בדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדים בו, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים מ"ע היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיה להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה⁹ כדכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם וע"י הגמרא והפ"י ידע פ"י המצות והדינים על בוריים לכן הם הם הספרים שאדם מצוה לכותבם עכ"ל, וכ"נ בשו"ע יו"ד שם ס"ב: האידנא מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהם עכ"ל, ולדעת כמה פוסקים¹⁰ הרי "האידנא" אין המצוה אלא

בחומשין משנה וגמרא וכו' ולא בס"ת, ולפ"י הרי היי מקום לומר שמנהג ישראל הוא עפ"י הרא"ש הנ"ל.

אלא דלפ"י היה צריך להשתדל לכתוב או שאחרים יכתבו לו, ספרים אלו (חומשים ומשניות כו') שגם עליהם כתב הרא"ש שהוא מצוה לכתוב, או לכה"פ להגיה ספר שקנה כדי לקיים מצוה זו, ואע"פ שלאחר שנתפשמ הדפוס בעולם, מנהג רוב ישראל ככולם, לקנות ספרי דפוס, ואף אי נימא שהלשון "לכתוב" ברא"ש ובשו"ע, כולל גם את ההדפסה שבאה בזמננו במקום כתיבה, הרי סו"ס אי אפשר להחשיב קניית ספר מושלם כ"שכר לו סופר לכתוב לו" ובפרט בכמה מקרים שאין ההדפסה ע"י בן ברית (ואין מי שיתעניין בדבר¹¹), ועוד וג"ז עיקר, שהרי הרמ"א ביו"ד שם פוסק בענין ספר תורה שאם "לקחו כך ולא הגיה בו דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה" ודלא כדעת רש"י ונמוק"י במנחות שם ובריש ה"ל ס"ת (ראה ט"ז שם סוסק"א) שגם בכה"ג מקיים המצוה אף שאינה מן המוכרח¹², ולהעיר מלשון קיצור פסקי הרא"ש שם: הלוקח ס"ת כחוטף מצוה כתבה או הגיה בה אות אחת כאילו קבלה מסיני שמצות עשה לכתוב ס"ת, וראה לשון הטור בריש הסימן, וא"כ איך יוצאים ידי מצות כתיבת חומשים וכו' ע"י שקונים ספרים נדפסים ללא כל הגהה¹³.

9) וצע"ג במלך שכותב ב' ס"ת ואחת מניחה בבית גנוזי (סנה' כא, ב. רמב"ם שם ה"ב. ה"ל' מלכים רפ"ג) ואפילו לפרקים אינו לומד בה שהרי יוקרא כל ימי חייו" בס"ת השני (סנה' ורמב"ם שם) ועוד זאת: הרי יש לו ס"ת קודם שנעשה מלך וכתבה ע"מ ללמדה וכו', וכשעולה למלוכה — כותב שני לשם ס"ת דמלך והראשונה מניחה בבית גנוזי. 10) דרישה ופרישה שם סק"ת. ש"ך שם סק"ה. אבל דעת הב"י וכו"ח שם דלדעת הרא"ש ודאי איכא מצות עשה בכתיבת ס"ת אפילו בזמן הזה ("דגם האידנא זהו עיקר קיום מ"ע"). אלא שיש ג"כ מצוה לכתוב חומשי התורה ומשנה ש"ס ופירושיהן וכ"ה לדעת כו"כ אחרונים, ראה ג"כ השו"ע שם וש"נ. וראה ט"ז שם: ואף שלפי משמעות הלשון של הרא"ש משמע יותר כדברי הרישה מ"מ כו'. וצע"ק בלבוש שם ס"ב שכתבי"אע"ג דודאי כתיבת ספר תורה היא המצוה המפורשת בתורה בפירושי וחייבים לכותבה לקרות בה ברבים". אבל כב"י שם שזה (כתיבת חומשים משניות כו') חייב ויותר מצוה מלכתוב ספר תורה ולהניחו בבית הכנסת ולקרות בו ברבים אבל לכתוב ספר תורה לקרות בו הוא ובניו פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מ"ע. וראה ברכי יוסף שם. 11) להעיר מהשק"ט אם ספרים שנדפסו ע"י גוי יש בהם קדושה ואי רשאים ללמוד בהם (שד"ח פאת השדה כללים מערכת הדל"ת כלל לח. וש"נ. וראה פתחי תשובה יו"ד סרע"א סק"כ). — אבל (נוסף לזה שלא מצינו עתה מי שיזהר בזה, הרי) אי"ז שייך למ"ש בפנים, כי גם הנזהרים בזה הוא לא מפני שאין יוצאים ע"י מצות כתיבת ס"ת (מכיון ששלוחו אינו בן ברית), כ"א מפני שאין בהם קדושה כו'. 12) וצע"ב בלבוש שם ס"א "הלוקח ס"ת מן השוק ואינו מגיה בה דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק כלומר ואינו יוצא בזה מצות עשה זו". וממשיך "ואין לו שכר גדול כל כך שמי שטרח בכתיבה כו'". ומביא דברי הנמוק"י שם. 13) דלהרמ"א בס"א דינו שאינו יוצא כש"לקחו כך", לכאורה הוא גם האידנא בנוגע לחומשים משניות כו' (המבואר בס"ב במחבר), ולא הוצרך לכפול דבריו. אבל בלבוש שם מפורש "או לקנות אותם... לא קיים המצוה כתיקונה עד... או שיקנה אותם". וראה לקמן סעיף ח"ט. ובגרא"א שם (סק"ט) כתב "ודברי רש"י עיקר".

(*) ובקיצור פסקי הרא"ש מהלכות קטנות ריש ה"ל ס"ת: והאידנא כו' עיקר המצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה כו'.

ג.

דברי הרא"ש מוכח דלא כחילוק הנ"ל, שהרי מש"כ הרא"ש "וזהו בדורות הראשונים כו" הוא בהמשך ללשון ודעת הרמב"ם שמביא לעיל מיניה, וא"כ מובן שלא נתכוין הרא"ש לחדש גדר חדש במצות כתיבת ספר תורה שלא כדעת הרמב"ם¹⁷, אלא לחלק (בין הזמנים) במה שצריך לכתוב, והאידינא המצוה היא "לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהן להגות בהן הוא ובניו". גם צריך להבין סברת בי הדעות הנ"ל, דעת רש"י והנמוקי יוסף שאפשר לצאת ידי מצות כתיבת ס"ת בקנייתו בלבד ובכה"ג נמי "מצוה עבד" אלא כלשון רש"י במנחות שם "אי כתבה הוי מצוה יתירה", ודעת הרמ"א, וכמשמעות דעת הרמב"ם בספר היד¹⁸ שאם "לקחו כך ולא הגיה בו כו" אינו יוצא בזה".

ד.

ונראה דהנה יש לעי בעיקר דברי הרא"ש והפס"ד בשו"ע, מהיכי תיתי לחדש שמ"ע של תורה תשתנה מזמן לזמן עד ש"האידינא" אין המצוה כפי שהיא מפורשת בתורה, ועיי בט"ז שם סוסק"ד, ואף שכתב הרא"ש לבאר "כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה כדכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם" הרי אי"ז לכאורה אלא תכלית ומכוון המצוה, אבל מעשה המצוה עצמו הרי מפורש בתורה: כתבו לכם את השירה הזאת, שהמצוה היא לכתוב ספר תורה, וראה שו"ת חת"ס יו"ד סי' רנ"ד, בינת סופר כלל יב ס"א, שו"ת שמן רוקח שם ועוד, וצ"ע.

והנה בפשטות נקטו האחרונים¹⁴ שבאמת בענין זה הוא שנחלקו הרמב"ם והרא"ש (ופסק ההלכה בשו"ע), דלשיטת הרמב"ם שהמצוה בכתיבת ספר תורה, צריך מעשה ופעולת האדם בכתיבת ספר התורה, ומילא הוא שאם "אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו וכל המגיה ספר תורה ואפילו אות אחת הרי היא כאילו כתבו כולו", ואינו יוצא בקניית ספר תורה, אבל לדעת הרא"ש והשו"ע ש"מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה" וע"כ יש ענין שיהיו לו ספרים ללמוד בהם, ולא לכתבם (ואפילו לא הגיה)¹⁵ ועד"ז הוא לשון החינוך שם: "שנצטוינו להיות לכל איש אחד מישראל ספר תורה" וכ"ה ברבנו ירוחם נתיב בי ח"ב, ומובן הוא עפ"מ"כ בשרשי המצוה שם "להיות לכאור"א מבני ישראל ס"ת מוכן אצלו שיוכל לקרות וכו'", ושם: "ואע"פ שהניחו לו אבותיו למען ירבו הספרים בינינו ונוכל להשאל מהם כו" ועיי"ש לשונו בסוף המצוה, אלא שלדעתו "עיקר החיוב דאורייתא אינו רק בספר התורה" אלא שממשיך ש"אין ספק שגם בשאר הספרים שנתחברו ע"פ התורה יש לכל אחד לקנות מהם כפי היכולת מן הטעמים שאמרנו [ועיי במנ"ח שם בתחלתו שכתב בפשטות כדעת החנוך שהמצוה היא רק הכתיבה, ומש"כ החינוך "להיות" מפרש להלן שם "המצוה שיהי לו ס"ת ע"י שיכתוב ויהיה א"כ היא מצוה תמידית וכ"נ מלשון הרה"מ"ח שכתב שנצטוינו להיות כו" וצ"ע שלכאורה לא משמע כן כחינוך כנ"ל]. אולם¹⁶ מתוכן

(14) ראה שאגת ארי"י סי' לו. מנ"ח מצוה תריג. שו"ת שמן רוקח יו"ד סי' יז. כלי חמדה שם. ובכ"מ. (15) כשיטת רש"י והנמוקי"י, ודלא כפסק הרמ"א. (16) ובפפ"ע"נ הל' תפלה (פי"ב ה"י): דבס"ת יש שני מצות א' מצות הכתיבה וא' מצות הלימוד מן הכתוב כו'. ועד"ז בהל' ס"ת שם ה"ב. ומוסיף שם: והך של לימוד יוצא בשל אבותיו (משא"כ גבי מלך). (17) להעיר שגם לשון הרמב"ם בסה"מ"צ היא "שצונו שיהי לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו כו" (וכ"ה במהדורת הר"ח העליר. ועד"ז בהר"י קאפח. אבל בדפוס שלפנינו: שיהי כל איש ממנו כותב ספר תורה לעצמו). ולהעיר שגם בספר היד שם מתחיל "מ"ע כו" לכתוב ספר תורה לעצמו" וממשיך "ואע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו ואם כתבו בידו כו" ואם אינו יודע לכתוב כו" (והא דכופל הענין — י"ל שכתחלה כותב עצם המצוה ואח"כ מבארה). (18) אבל מסתימת לשונו "וכל המגיה ספר תורה (שמשמע איזה ספר תורה שהוא, לאו דוקא הספר תורה שאחרים כתבו לו) כו' הרי הוא כאילו כתבו כולו", שאז (לא רק שקיים המצוה, כ"א) "ה"ה כאילו קבלה מהר סיני", משמע לכאורה, דאם לא הגיהו הרי עכ"פ קיים המצוה. ולפי"ז לא חוזר בו בספר היד ממ"ש בסה"מ"צ דגם בקנהו קיים המצוה. ולהעיר ש"א (הובא במקדש מעט בני יונה שם סק"ט) דגם להרמ"א קיים המצוה, ומ"ש "אינו יוצא בזה" היינו שאין המצוה כראוי.

מצות כותבי ס"ת לא היו צריכים לזה כי לא אמר הרא"ש אלא אם נדרש טעמא דקרא לומר שיהי טעם מ"ע של כתיבת ס"ת ללמוד מתוכה כו"י.

בפנים: ז"ל ה"תתם סופר": יוני"ל הא דנדחק הרב"י וכל הבאים אחריו להעמיס בלשון הרא"ש שיהי ג"כ מצוה בכתיבת ס"ת כדי שלא ירפה ידי עושי

במהרה הוא משכח, ויכול לחזור על לימודו בכל עת וכו', שכל זה שולל כדבעי את "זהפר גוי", ובזמן אמירת הציווי²² היתה מעשה כתיבה זו קשורה ואפשרית אלא ע"י לימוד בס"ת, תורה שבכתב, (כי אר"י הוא דרביע עליה²³ על האדם, שתושבע"פ אסור היה אז לכתוב שהרי דברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבם כמבואר כמבואר בגיטין ס, ב).

ומעתה הא דבעינן כל פרטי הכתיבה, אי"ז בעיקר ותכלית המצוה דשימה בפיהם, אלא משום דיני ספר התורה²⁴, שצ"ל שרמוט, לשמה, בכתב אשורי ובלשון הקודש וכו'²⁵, שלכן מתקיימת מצות "כתבו לכם" ע"י הכתיבה בפרטי הדינים הנ"ל, אבל "האידינא" משום עת לעשות להי הפרו תורתך²⁶ הרי כתבו גם את התושבע"פ²⁷ ונמצא שלימוד "לידי פיי המצוות והדינים על בוריים" אינו מספר תורה, אלא מכתבי חומשי התורה המשנה והגמרא ופירושה, ממילא אין מצות "כתבו" קשורה בס"ת שבו ישנם כל פרטי ההלכות הנ"ל, אלא בספרים הנכתבים האלו, שבהם לא שייכים כלל פרטי דינים אלו, וא"כ מתקיימת בהם מצות "שימה בפיהם", ע"י מעשה שעושה אותם ספרים כאלה שאפשר לקיים על ידם מצות ולמדה כ"י שימה בפיהם מתוך הכתב²⁸, ובדוגמת ועל דרך דון מינה ואוקי באתרא (יבמות עח, ב וש"נ).

ונראה דס"ל להרא"ש דמלשון הכתוב, דלאחר "כתבו לכם גוי" הוא ממשיך שתכלית המצוה היא "ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם" וכמובן גם מכל המשך הפרשה¹⁹, משמע שענינה של כתיבת ספר תורה הוא שיהא "שימה בפיהם", שהתורה תהא "לעד" אף בזמן של "זניאצוני והפר את בריתי", ומזה הוציא הרא"ש שענין "כתבו לכם", אינו עצם גדר המצוה כי אם חיוב פרטי במצוה זו [וע"ד דוגמא לזה מה שאמרה תורה (דברים ו, ט) גבי מצות מזוזה: "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" אע"פ שגדר המצוה אינו כתיבת המזוזה אלא "לקבוע מזוזה"²⁰].

והיינו שתכלית המצוה היא "ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם" שהיא המצוה של לימוד התורה ש"ית"ת כנגד כולם" שעיקר מצוה זו היא ידיעת "כל ההלכות פסוקות בטעמיהן"²¹ ובה "חייב הוא מה"ת" עד שיהיו "שנונים ומחודדים בפ"ך" ו"משיב לו מיד וכו'" שכל זה הוא "למדה כ"י שימה בפיהם" באופן הראוי ביותר. אולם יש מצוה עשה מיוחדת מה"ת (בפרי וילך) לעשות מעשה (של כתיבה) שהיא לו (ספר) תורה שבכתב וללמוד בתורה זו (ואולי י"ל שהטעם לזה הוא שע"ז הלימוד קל יותר ועמוק יותר כי אותיות מחכימות, ובטוח ממעות, שכן אמרו בירושלמי רפ"ה דברכות דהלומד מן הספר לא

- (19) לא, טז ואילך. (20) כנוסח הברכה, וכ"ה לשון הרמב"ם במנין המצות בהתחלת ספר היד מ"ע טו. ובהכותרת להל' תפילין ומזוזה. הל' מזוזה פ"ה ה"ז. ולהעיר מלשון הטור וש"ע יו"ד ר"ס רפה "מ"ע לכתוב כ"י". וראה פנים יפות ואתחנן שם. וכארוכה ביאור הרי"ף פערלא (לסהמ"צ רס"ג) ח"ג מילואים ס"ד. (21) הל' ת"ת לאדה"ז פ"כ ס"א. (22) ראה לשון הלבוש שם ס"ב. (23) עירובין עח, ב. וראה אנצ' תלמודית בערכו. (24) ואף ד"מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמו ואין בהן קדושת ספר תורה" (רמב"ם הל' ס"ת פ"ז הי"ד) — הרי הפס"ך שבגור"ד צ"ל דוקא כולה (ראה מקורו בצפ"ע נ שם) ובשג"א סל"ד הקשה מנ"ל דכל התורה במשמע הא מותר לכתוב כל חומש וחומש כ"י בפ"ע). (25) כנוגע לכתובה כולה — ראה הערה הקודמת. (26) תהלים קיט, קכו, גיטין שם ע"א. (27) ראה פרישה שם. (28) להעיר מענין מעין זה גבי קריאת ההפטרות בזה"ז (ראה ש"ע אדה"ז אר"ח סרפ"ד ס"ד ובקו"א שם).

הערה 24: ז"ל הצפ"ע: "וצ"ל דמה שכי רבינו ז"ל כאן ואין בהם קדושת ס"ת ר"ל לענין הך דס"ל לרבינו ז"ל בהלכות שבועות פ"י"ב הי"ד דס"ת יש בן עצם קדושה משא"כ בחומשין והך בהלכה י"א כאן דייק רבינו וכתב בחומש כ"י שמלמדין בו התניקות ר"ל זגרע משאר חומשין משום הך בגיטין דף סי במחסרא במלתא והך בירושלמי דס"ל דעושין מחומשין תורה י"ל דמיירי שבשעה שכתב החומשין היה בדעתו להשלים נחל עליו הקדושה מיד כו". הערה 27: ז"ל הפרישה שם: "נראה שהמ"ע דוקא באלו כ"י דדוקא בימיהם שהיו לומדים תורה שבע"פ שלא מן הכתב היו צריכין ללמוד מס"ת המתוייגת ומדוייקת בחסירות ויתירות שהם כולם רמזים לזכור תורה שבע"פ כ"י משא"כ בזמנינו כ"י למה לנו לזלזל בס"ת כ"י כיון שאין אנו למדים כלום מחסירות ויתרות וכו'".

הערה 20: ז"ל "פנים יפות": "ונראה כיון דכתיב כ"י ביתך ובשעריך לשון יחיד אי נימא דצריך כ"י בעצמו כ"י אי"כ יצטרך אותו בית כמה מזוזות כ"י על כרחך דלאו חובת גברא הוא אלא חובת הדירה".

הערה 22: ז"ל הלבוש שם: "דעיקר מצות כתיבת ס"ת כ"י כדי ללמוד בה כ"י לפיכך לא אמרו אלא מצות עשה לכתוב ס"ת. אבל בזמנינו שנתחדשה הלכה משום עת לעשות וכו', ואין כותבין ס"ת אלא כדי לקרות בה ברבים כ"י אין אדם יוצא ידי חובתו בכתיבת ס"ת לבדה כ"י אלא כל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי תורה והמשנה והגמרא או לקנות מחוייב יותר מכתבת התורה".

ואף שלתפלה יש תשלומין בתפלה הסמוכה ולא אמרינן עבר זמנו בטל קרבנו כבקרבנות (ברכות שם ע"א, תוד"ה אבעיא שם) הרי אין לו שכר תפלה בזמנה (ראה ברכות שם, שו"ע אדה"ז שם סוס"א, סי קח סוס"ב), וכן: "צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכונה, ושלא יערב בה מחשבה אחרת כו', ותהא מעומד כמו עבודה בקביעת מקום כמו הקרבנות כו' שלא יחוץ דבר בינו לקיר כמו הקרבן כו' (שוש"ע ודאדה"ז שם סצ"ח ס"ד), ואעפ"כ אין לכתחילה כל השתדלות שיהיה בצבור זה כהן (והטעם, דמצינו קרבן בלא כהן, דאין כהן בכמה כמבואר בתו"כ (אחרי יו, ו) ובזבחים קיג רע"א וקיס, ב.

ועד"ז מצינו בספר ליל פסח דמנהג "במדינות אלו" ליזהר שלא לאכול "בשר צלי כליל פסח" "גזירה שמא יאמרו פסח הוא" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תעו) ואעפ"כ נומלים זרוע צלויה "זכר לפסח שהיה צלי אש (שו"ע תע"ג ס"ד ושו"ע אדה"ז שם סכ"א)", כי אכילה בפסח הוא מעיקר גדר הפסח כדאמרו במשנה פסחים עו, ב: "שלא בא מתחלתו אלא לאכילה".

ועד"ז בכלל שרי פלוני ורי פלוני בחדא שיטה קיימא³¹, מובן שישנם פרטים שבהם מחולקים הם ויש נפק"מ ביניהם, וכהא דפסחים לב רע"ב: כולהו סבירא להו כו' ובהא פליגי כו' (שאלמלי כן מאי קמ"ל בענינים שונים והו"ל למימר רי פלוני ורי פלוני אמרו), ועוד כהנה].

ה.

ולפי המבואר דכל פרטי דיני הכתיבה י"ל שאינם מעיקר מצות הכתיבה אלא מחפצא דקדושת ס"ת, נראה דיש לבאר בזה מחלוקת הראשונים הנ"ל, דהנה יש לעיי גם בדורות הראשונים כשמצות "ועתה כתבו לכם" היתה

ונראה מעין דוגמא לד"ז במש"כ הרמב"ם בפ"ו מהלי יו"ט הי"ז-ח וז"ל: אע"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארים בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כאו"א כראוי לו; כיצד הקטנים נותן להם קליות כו' והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר כו' עכ"ל, והנה מובן בפשטות ששמחה בבשר בזמן הזה אין לה אותם גדרים שבשלמי שמחה שנאכלים במהרה ובירושלים וכו', אלא שכל אלו הם מעניני וגדרי הקרבן דשלמי שמחה, ולא מצד גדר השמחה שבו, וממילא מובן שכיון שעיקר המכוון הוא בשמחה לקיום מצות שמחת יו"ט, וכמוש"כ במחש"ש למג"א או"ח רמ"ט סק"ז דמוכח מדברי רש"י בתענית ל, סע"א דהשמחה היא בבשר עצמו לא מצד שהם שלמים, א"כ ממילא הוא דיש בכלל שמחה זו גם לשמוח הוא ובניו וב"כ וכו' ואף בזה"ז שלכמה דיעות חלה מצות השמחה מדאורייתא²⁹.

ועד"ז בנדו"ד שכל פרטי הדינים הנ"ל אינם מצד חיוב ומצות "כתבו לכם את השירה הזאת" כדי שיוכל ללמדה וכו' שימה בפייהם, כי אם משום שהחפצא דספר תורה, וממילא דמוכן לפי"ז שגם לדעת הרא"ש לא חל כל שינוי בגדר מצוה זו. ומה שלא מצאנו שישתדלו לקיים "כתיבת" חומשים וכו' אלא קונים ספרים נדפסים, הרי"ז כמושנית לעיל לענין כתיבת ס"ת דלא שייך בכגון דא מצוה בו יותר מבשלוחו.

[ויש להביא דוגמאות בכמה ענינים להמבואר שבשייכות של שני דברים יכולים להיות פרטים שהם "דון מינה ומינה" ופרטים³⁰ ש"אוקי באתרא": דהנה תפלות במקום תמידין תקנום³¹, ולכן מצינו בכמה ענינים שצ"ל כבתמידים, כגון בנוגע להזמן שהתפלות צ"ל בזמן הקרבת התמידים כמבואר בברכות כו, ב ובשו"ע אדמו"ר הזקן ר"ס פ"ט, כי בכל קרבן שבזמן עבר זמנו בטל קרבנו,

29) יש"ש ביצה פ"ב ס"ד, מג"א או"ח סרמ"ט סק"ו. מחה"ש שם. ועיין שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ז. (30) להעיר (רק) היקש וגו"ש אינם למחצה (נדרים ז, א. זבחים מח,א) וגם בדרבים שבהיקש וגו"ש יש חילוקים וראה אנציקלופדיא תלמודית בערך הנ"ל. (31) כן הובא בכ"מ. ובברכות כו, ב ("כנגד תמידין") ואין נפק"מ בנדו"ד, ובשו"ע אדה"ז או"ח ס" קח ס"ח "שחרית ומנחה שהם במקום התמידים". * (31) ראה אנציקלופדיא תלמודית ערך אין הלכה כשיטה. וש"נ.

ביו"ט, כיון שנאמר בו שמחה והואיל וא"א לנו לשמוח בו בעיקר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים יש לנו לשמחו בשאר כל מיני שמחות לכך נהגו כו"י.

הערה 29: ז"ל אדה"ז: "ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין שני ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומ"מ מצוה יש באכילת בשר

תלויה בספר תורה "שהיו כותבים ספר תורה ולומדים בו", האם גם אז לא היו פרטי הכתיבה מדיני מצות כתבו לכם אלא מחמת דיני קדושת הס"ת או שעד כאן לא אמרינן הכי אלא "האידינא" אבל בדורות הראשונים כיון שבפועל היה הציווי דכתבו לכם תלוי בכתיבת ספר תורה שצ"ל לשמה ועל קלף מעובד ומשורטט וכן כל כיו"ב, הרי כיון שהחפצא דס"ת מחייב ומכריח כו"כ תנאים בעשייתו נעשות פעולות אלו חלק ממצות כתיבת ס"ת³² ("השירה הזאת").

ונראה שחלוקים בזה הראשונים הנ"ל, דדעת רש"י והנמוקי"ה הוא דגם בציווי דכתבו לכם בס"ת אין קדושת הס"ת חלק ממצות כתבו לכם, ואין תנאים אלו אלא כדי לפעול את הקדושה דס"ת, ולכן גם בס"ת אם קנאו ולקחו מן השוק יוצא ידי מצות ס"ת, אבל שיטת הרמב"ם (והרמ"א) היא שכיון שבס"ת הרי המצוה תלויה בקדושת כתיבת ס"ת, וקדושה זו מחייבת את תנאי מעשה הכתיבה, הרי נעשה מעשה הכתיבה לא רק פרט בחפצא דקדושת ס"ת כי אם חלק מקיום מצות כתבו לכם, ולכן כשמקיים את המצוה המוטלת עליו, בכתיבת ספר תורה, צריך המעשה שיהיה ע"י כתיבת ס"ת, או הגהת ס"ת "שהיה מוטעה"³³, ורק אז נגמר ונשלם ה"כתבו לכם" אבל "לקחו כך ולא הגיה בו דבר" אינו יוצא.

אבל "האידינא" שאין מצות "כתבו לכם" תלויה כלל בכתיבת ספר תורה כנ"ל, י"ל דלכו"ע יוצא יד"ח מצוה זו ע"י קניית ספרים, ולפי"ז י"ל דמש"כ הרמ"א "אבל לקחו כך

ולא הגיה בו דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה" ואינו יוצא א"כ שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת או שקנאו והוא הי מוטעה והגיהו" (לא כדעת רש"י והנמוקי"ה שמקיים המצוה גם בלקח ס"ת מן השוק), אין הדברים אמורים אלא בכתיבת ספר תורה, אבל "האידינא" שהמצוה מתקיימת בחומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהן, לדעת הרא"ש, יוצא לכו"ע ע"י קניית הספרים והלימוד בהם³⁴.

וממילא מוכן לפי"ז דהא ד"האידינא מצוה לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהן" אפילו לדעת הרמ"א, אי"ז שצ"ל ע"י כתיבתו או בשליחותו או ע"י הגהת הספר, שהרי ספרים אלו מצ"ע אין בהם ענין שיהיה במעשה אדם דוקא, אלא אפילו ע"י מעשה קוף (מכונה) שפיר עבד, ומתקיימת בהם בשלימות מצות "ולמדה שימה בפייהם" (ולא נקמו הרא"ש והשו"ע לשון "כותבים" גבי חומשים ע"ש יסוד ומקור ההלכה ש"כותבים ס"ת" אבל הוא בענין של דון מינה ואוקי באתרא וכמו שנתבאר³⁴).

1.

אלא שבאמת אי"ז ביאור מספיק, ועצ"ע מה שלא מצינו בשום מקום, שכל בר מצוה תיכף משמתחייב במצוות יקיים מצוה זו (ע"י כתיבה או הגהה או קנייה — עפמ"ש לעיל) שיהיו לו ספרים, ועד לשולחן ערוך³⁵, שהרי כבר מחוייב ב"ולמדה", ובפרט לפי מה שהעלו הב"י והב"ח והמ"ז ליו"ד שם ועוד³⁶, שאין כוונת הרא"ש לבטל מצות

(32) להעיר שברמב"ם, וכן בטושו"ע, המ"ע לכתוב ס"ת היא התחלת (והקדמה ל) פרטי* הדינים באופן כתיבת ס"ת. (33) ולא כפי' התוס' כו' מנחות שם, כי הי' אצל חבירו בעבירה כנ"ל הערה 8. (34) וראה גם דעת קדושים שם סוסק"ז. (34*) עפ"ז נתוסף ביאור והסברה באופן קיום מצות "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" כפי שמקיימים אותה "האידינא", וי"ל דוגמא — כשם שבמצות לימוד התורה כהיום אין הסדר ללמוד כל התורה (ההלכות) כולה (ראה ה"ל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ו שם פ"ג קו"א סק"א) ורק לאחר מכן לעיין ולפלפל כו', עד"ז הוא בקיום מצות "כתבו לכם את השירה הזאת" ד"האידינא", שאין פירושה שמחוייב לכתוב בעצמו (או לקנות) כל הספרים (חמשה חומשי תורה משנה גמרא ופירושיהן) ורק אז מקיים המצוה, ש"פירושיהן" הוא ריבוי גדול, ומעשה רב שרואים בפועל שהספרים שרוב ישראל ככולם יש להם אינם מכל הסוגים הנ"ל וכי', ועפ"ז לכאורה מוכן שמקיים המצוה ד"ולמדה" בתורה משנה וגמרא ופירושיהן באיזו שפה שתהי' אף שלא נכתב בלה"ק, וכן מקיים המ"ע דוכתבו לכם, כשקונה ספרים אלו בכל לשון, ולהעיר מצפ"ע ה"ל' תפלה שם בסופו, וראה מקור חסד לספר חסידים סי' תד. (35) שעיי"ז "תהי' לעד" בשלימות, כי יודע המצות על בודין ובמילא — יודע אשר "והפר". — אבל לא מצאתי לע"ע מי שידגיש בנדר"ד ס' היד, השו"ע וכיו"ב. (36) ראה שאגת ארי' סי' לו. ברכי יוסף ליו"ד שם. שו"ת חת"ס יו"ד סג"ד. ועוד.

(*) אלא: א) שבטושו"ע הוא סי' בפ"ע והכותרת דהסי' (בשו"ע) "שכר מצות כתיבת ס"ת" משא"כ ברמב"ם. ב) בטושו"ע הסי' שלא"ז הוא דיני "העור שנכתבה עליו ושרטטה ודין הדיו", משא"כ ברמב"ם שכתבם לפני"ז בפ"א ביחד עם דיני קלף של תפילין כו', ובפ"ז שם ממשיך תיכף (בה"י ואילך) בדיני ואופן הכתיבה.

כדי ללמוד בה היא דא"כ אם יש לו ס"ת בשום ענין שיהיה כיון שיכול ללמוד ממנה קיים מצוה זו א"כ אמאי אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם

הערה 36: ז"ל השאגת ארי'ה: יוכן נ"ל עיקר דע"כ א"א לפטור עכשיו ממצות כתיבת ס"ת מפני שאין לומדין בה דאטו מצות כתיבת ס"ת משום

ז.

ונראה דהנה כתב הרמב"ם ברפ"א מהלי תפלה: וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות להם ספר תורה כו' עכ"ל, וכ"ה ברמב"ם רפ"ו מהלי שכנים: כופין בני העיר זה את זה כו' ולקנות ס"ת כו' כדי שיקרא בהן כל מי שירצה לקרות מן הצבור עכ"ל, וכ"ה בפשוט"ע או"ח ר"ס קנ וח"מ ר"ס קסג ובהלי ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ג, ומכאן המנהג בכל תפוצות ישראל שבכל קהלה יש ספר תורה ששייך לצבור, ובנוסף לכך שיחידים כותבים ספרי תורה ומוסרים אותם לבתי כנסיות (כו"כ מוסרים יפה יפה³⁸ ובכמה יש שקו"מ³⁹ אם נשארים קנינו שלהיחיד או שנעשים קנין הצבור), הרי מנהג ישראל שהצבור מזמין סופר לכתובת (או קניית) ספר תורה, שספרי תורה אלו הם כודאי קנין הצבור, וא"כ לפי"ז הרי י"ל שכל אחד מישראל⁴⁰ יש לו חלק במצות "כתבו לכם" ע"י ספר התורה של הצבור.

אלא שלכאורה יהא הדבר תלוי במה שנתי במק"א⁴¹, שיש להסתפק בגדר צבור אם הוא רק צירוף של ריבוי יחידים, וממילא דכל יחיד כפרט הוא חלק ממנו, או שהוא מציאות חדשה, שלכן צ"ל הזהירות דמוסרו לצבור יפה יפה, דלפי"ז הרי אין היחיד מקיים מצות הכתיבה ע"י ס"ת

כתיבת ס"ת כפשוטה, אלא להוסיף עליה, ד"האידנא נתוסף עוד חיוב "לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהן", וא"כ הרי התמיהה במקומה עומדת כיצד לא מצינו לכו"כ גדולי ישראל, שבודאי הידרו במצוות לקיימן באופן דלכתחילה ולכל הדעות, שישתדלו לכתוב ס"ת לא בעצמם ואף לא ע"י שליח, כדי לקיים מצות כתיבת ס"ת כפשוטה לדעת הפוסקים הנ"ל, ואפילו גדולי ישראל שכתבו ס"ת, לא עשו כן מיד משנתחייבו במצוות וגם לא באפשרות הראשונה שהזדמנה להם אלא לאחר כו"כ שנים!

ובמנ"ח מצוה תרי"ג (קרוב לסופה) שלהסברא שהמצוה היא כתיבה לחוד (ולא — ללמוד בה) לא נקרא בטול מ"ע עד שימות ולא יכתוב ס"ת (וראה דעת קדושים לסי' ע"ד סק"ד), אבל נוסף לזה שנפסק הדין בשו"ע כדעת הרא"ש שהמצוה היא ללמוד בה (שלכן חייבים האידנא בכתיבת חומשי תורה כו' כנ"ל) הרי גם לדידה לא קיים המצוה עד שיכתוב.

ובע"כ דצ"ל שבאמת כבר קיימו מצוה זו של כתיבת ס"ת ובאופן של לכתחלה ובהידור, ומה שהשתדלו יותר מאוחר בכתיבת ס"ת כפשוטה אי"ז שהיה חסר ח"ו בקיום מצות עשה מן התורה שלהם אלא עשו כן לתוספת והידור וכו"ו³⁷, וכמו שיתבאר.

- (37) את"ל שזהו ע"ד אבך במאי הוי זהיר טפי (שכת קיח. ב) וכיו"ב — יתורץ מה שכו"כ גדולי ישראל לא נזכר בהם (לא ראינו) שיכתבו ס"ת. (38) ר"ה ז, ריש ע"ב. וש"נ. (39) ראה המבואר בפתחי תשובה ליו"ד שם סק"ג. יסודי ישורון ח"ב ע' צ. ע' קמו. לקמן הערה 49. וכבר דשו בו רבים. (40) אפילו שלא מאותו הציבור, כי הכוונה גם לאורחים וכו'. (41) חידושים וביאורים ח"א סי' ח. וראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ה. ועוד. ועייג"כ בנוגע לנדוד — ס"ת — מפענח צפונות (פ"א ס"ה. וש"נ) שלמרגצובי לא שייך ב"י קנין ליחיד מכיון שהוא דבר שבקדושה. ע"ש.

הערה 39: ז"ל ה"מתחי תשובה": עייין בספר תורת חיים בסנהדרין דף כ"א שכתב ונראה דיחיד הכותב ס"ת לעצמו ונתנה לביהכ"נ לקרות בה בציבור ומקדישה לאו שפיר עביד דכיון שמקדישה הרי היא של הקדש ולא שלו היא ואינו יוצא בה י"ח כו' ולכן נראה שאין להקדיש ס"ת אי"כ כותב לעצמו אחרת עכ"ל ע"ש (וכן ראיתי בספר ברכי יוסף שכ"כ בספר תשובת בית יהודה ח"א י"ד סימן כ"ג) ועייין בספר בני יונה מהגאון מהור"ר יונה לנד סופר שחולק עליו וסובר דאם נאבדה ממנו והיא מצויה באיזה מקום שיוצאים ידי מצות ועתה כתבו לכם ואפי"אם נקרעה או נשרפה קרוב הדבר שיצא ידי מצותה של כתיבה ומכ"ש אם הקדישה דיצא דמסתמא לא הקדישה אלא שתהא מיוחדת לקריאת הציבור אבל מצות הכתיבה אשתאר לעצמו ומי"מ יותר טוב שלא יקדישה והרי תהיה כולה שלו ע"ש ועייין בספר פרדס דוד פ"י כי תצא שחולק ג"כ על התורת חיים הנ"ל והוכיח מדברי הרמב"ם דיחיד שכתב ס"ת משלו ואח"כ נאבדה דיצא ואין צריך לכתוב אחרת ע"ש (וכן בספר תורת נתנאל מהגאון בעל קרבן נתנאל שעל הרא"ש פ' יתרו חולק על התורת חיים כו"ו).

ס"ת מצוה לכתוב משלו הרי יכול ללמוד מס"ת זו שהניחו לו אבותיו, אלא וודאי עיקר המצוה הוא שיהא לו ס"ת שכתבה הוא בעצמו משלו וכיון דזהו עיקר המצוה אין לחלק בין דורות הקודמים לאלו".

ח"ל ה"ברכי יוסף": "הקונה ס"ת ומגיהו וכיוצא ללמוד בו לא גמר המצוה עד שיהיה לו משנה גמרא ופירושי, בית יהודה שם. וכתב שכן כתב הרב הלבוש ולי נראה שכשכתב ס"ת כתיקונו כבר קיים מצוה מדאורייתא והשאר הוא ענף מצוה וכיוצא כו"ו".

ח"ל ההת"ס: יוא"כ עכ"פ יפה כי הרא"ש דבומנינו שאין עסקין בתורה שבכתב ואין אדם מבין לא בה ולא בהשירה כ"א בהש"ס ופירושיה ואם ילמד אדם שירת האזינו ולא יעייין בה דברי חז"ל ופרש"י ורמב"ן וכדומה ומדרשי רז"ל הרבים לא יבין ממנה דבר ומכ"ש בכל מצות התורה שהמה כולם דאין מבין מבלי ש"ס ופוסקים אי"כ עיקר המצוה בהם ולא כתיבת ס"ת לחוד".

ולכאורה עדיין אינו מעלה ארוכה, שהרי אין ס"ת דומה לאתרוג, שכן באתרוג סני בכך שהאתרוג קנוי לו והוי "שלו", ולענין זה מהני שפיר הא דהקהל מקנה לו האתרוג לשעת נטילתו, אבל בס"ת הרי אין די בזה שיש לו ס"ת אלא שכ"א צריך לכתוב ס"ת, בעצמו או ע"י שלוחו, שהרי "אפילו הניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו"⁴⁵, ובפרט לדעת הרמ"א הנ"ל שאפילו אם קונה ס"ת "ולא הגיה בו דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה", וא"כ הרי כש"כל הקהל נותנים חלקם" לא עדיפא כמוכח ממה שהוא עצמו קונה ואעפ"כ אינו יוצא בזה.

אלא שביאור הדברים נראה, דהכא הרי מיירי בס"ת של צבור, ששייך לצבור, וממילא שייך גבי הכלל⁴⁶ "לב ב"ד מתנה עליהן", כלומר שהקנאת הס"ת לכאור"א אינה מצד כל יחיד בפרט אלא משום ש"לב ב"ד מתנה" בנדו"ד⁴⁷ לא רק שהס"ת יהא "שלו" אלא שגם מעשה כתיבת התורה יהא עבורו⁴⁸, שמיד בשעת כתיבת התורה "לב ב"ד מתנה" שתהא הכתיבה בשליחות כל אחד מהקהל⁴⁹, וכשיצטרך לקיים את ה"זלמדה" בס"ת זה בעת

של הצבור, ועוד אפילו נימא דהוא כס"ת של שותפין, הרי ס"ל לרבים מהאחרונים⁴² שאין יוצאין ידי מצוה בס"ת של שותפין אלא כ"א צריך לכתוב ס"ת לעצמו, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, איך אפשר לצאת ידי מצוה כתיבת ס"ת בס"ת של הקהל וצ"ע.

ויש לבאר הדברים עפ"מ"כ בשו"ע או"ח סי' תרנח ס"ז: שותפים שקנו לולב או אתרוג בשותפות אין אחד מהם יוצא יד"ח ביום הראשון עד שיתן לו חלקו במתנה עכ"ל, והיינו שהאתרוג ומינוי צ"ל "כולו שלו" כלשון הרשב"ם בב"ב קלז ב ד"ה יצא, ואעפ"כ נפסק בשו"ע שם ס"ט: מה שנוהגים במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות, הטעם מפני שכיון שקנאוהו לצאת בו, מסתמא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו על מנת שיחזירוהו להם⁴⁸, ועד"ז י"ל בנדו"ד שכיון שאין אפשרות — מחוסר יכולת — לכ"א לכתוב ס"ת לעצמו, הוא יוצא בזה שהקהל כותב ס"ת, כי "מסתמא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם" לכל אחד מהקהל ("ע"מ שיחזירוהו להם") כדי שהס"ת (וכתיבתו) יהא שייך לגמרי אליו שיוכל לצאת ידי מצוה "כתבו גוי ולמדה גוי"⁴⁴.

(42) ראה ח"י רעק"א ופתחי תשובה (סק"א) ליר"ד שם. יסודי ישרון שם ע' צב. וש"נ. (43) ע"פ רשב"ם ב"ב שם, וראה שד"ח כללים מצ' הלמ"ד כלל קמא אות נא. (44) ועד"ז בנוגע לספרים כו' (לדעת הש"ך — הובאה לעיל סעיף ד — שהאידנא המצוה "דוקא באלו") — שמכיון שכופין בני העיר "לקנות גם תורה שבע"פ כולה" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ג ובקו"א שם. וש"נ), הרי "כל הקהל נותנים חלקם" לכאור"א מהקהל בשעה שלומד בהם כדי שיוכל לקיים מצותו, או בלב ב"ד מתנה. (45) סנהדרין שם. רמב"ם הל' ס"ת שם. שו"ע יו"ד שם ס"א. (46) כתובות קו. ב. וש"נ. וראה שד"ח שצויין בהערה 45, דמה שיוצאים באתרוג הקהל הוא ג"כ מטעם זה. (47) ראה רש"י שבועות יא, א ד"ה לב: וכל מידי דציבור נותנין ב"ד לב. ולהעיר, שבס' "קובץ" לרמב"ם הל' ס"ת שם כתב, שמטעם זה יחיד המקדיש ס"ת לציבור לא אבד מצותו כי לב ב"ד מתנה שלא מסרו לציבור אלא לקרות בה. וראה גם בני יונה להל' ס"ת סי' ער ס"א. (48) ראה גם שו"ת קנאת סופרים (למהרש"ק) תשובה ה, להסביר שיוצאין בס"ת של שותפין כי אמרינן יש ברירה*, דבשעה זו דשותף א' נוטלו הוי כשלו כולו... ואף דאח"כ נתנו לחבירו הוי רק כמכרו לו... והשני לא הוי כקונה מן השוק כיון דס"ל יש ברירה א"כ הוכרח הדבר בשעה דהוי בידו כאלו הוא כתבו מתחלה. (49) ואף שלהסביר שאין יוצאין בשל שותפות ה"ז משום שצ"ל "כולו שלו" (כבאתרוג (כנ"ל ס"ז)) — יש לומר* בכמה אופנים, ומהם: (א) מצד "לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו נכתבה עבור כאור"א מהציבור בפ"ע. ולהעיר מהחילוק בין ירושה לשותפות (בכורות נו, ב ובפרש"י ד"ה וכשחייבין). (ב) עוד מקום לומר חידוש אבל בסב"א חזקה: "כתבו"

(*) והרי זהו הטעם לפס"ד הרמ"א שהובא לקמן סעיף יו"ד, דבאתרוג של שותפין אמרינן "אדעתא דהכי קנאוהו", כמ"ש במג"א שם סק"י (והוא מתשובת הרשב"א סי' תו, וראה ר"ן בנדורים (מה, ב) דבאין בו דין חלוקה (בכה"ג שעיקרו של דבר נתברר כבר משעה ראשונה) לכו"ע אמרינן יש ברירה). (** גם להדיעות שלא אמרינן בזה יש ברירה (ראה מג"א שצויין בשו"ע להערה הקודמת ש"טוב להכריז שיתן כל אחד חלקו לחבירו במתנה", ולא לסמוך על הדיעות דיש ברירה).

הערה 42: ז"ל רעק"א: "בתורת חיים כתב וכו' (הובא לעיל בפתחי תשובה) עיי"ש, משמע דמפשוט פשוט לוי להת"ח דאם יש לו ס"ת בשותפות דאינו יוצא בזה דהא כשמקדיש לציבור גם הוא שותף בו וע' בספר פרדס דוד (פ' תצא)".
ח"ל הפתחי תשובה: "עיינן בתשובת בית אפרים ח"י"ד סימן ס"ב לענין כתיבת ס"ת בשותפות אם יוצאין ידי חובתם ע"ש ועיינן בספר פרדס דוד כו' שגם הוא ז"ל נסתפק בזה דדלמא בעינן כולו משלכם להוציא שותפות כמו דאיתא גבי אתרוג במסכת ב"ב דף קל"ז ע"ש (ואף דבא"ח סימן תרנ"ח ס"ז

בהגה"ה כתב ודוקא שלא קנו לצורך מצוה כו' שאני התם דכל אחד אינו צריך לו רק בעת נטילתו לצאת בו משא"כ הכא דכל אחד צריך שיהיה הס"ת שלו בכל עת ובכל שעה ופשוט הוא) ותמך מאד על מנהג העולם דפשוט הוא בעיני כל בחברות שכותבין ס"ת בשותפות דכל אחד יוצא בו ושוב כתב להוכיח קצת כמנהג העולם דיוצאין בשותפות ע"ש".
הערה 47: דברי ה"בני יונה" הובאו לעיל בפיענוח להערה 39 בדברי הפתחי תשובה, ע"ש.

מהני מתנה ע"מ להחזיר כיון שהאתרוג צריך שיהא שלו רק בשעת נטילתו, משא"כ בס"ת שהוא צריך לו כדי שילמוד בו⁵⁴ לא מהני מתנה ע"מ להחזיר, שהרי באותו רגע שנותן לחברו אין לו ס"ת ללמוד בו, כי חילוק זה שייך לומר רק בדורות הראשונים כשעיקר הלימוד היה רק בס"ת משא"כ בס"ת האידנא, שמקיימים את ה"ולמדה" בס"ת, בעיקר⁵⁵ כמה שקורין בו כרכים⁵⁶, וממילא מובן שאפילו להדיעות שאינו יוצא ידי המצוה — גם להרא"ש — בספרים בלבד, אלא צריך גם לכתוב ס"ת, אין חיוב שהס"ת יהיה תחת ידו בכל עת ובכל שעה⁵⁷, ודי בזה שיש לו ס"ת שמקיים בו את ה"ולמדה" בעת שעולה לתורה וקורים בו.

ועוד נראה דשאני ס"ת של קהל מס"ת של שותפין, שבס"ת של שותפין תלויה חלוקת הס"ת ביניהם בדעת השותפים, וכיון שאין ל"ולמדה" זמן מוגבל, כפי שהוא באתרוג שנטילתו בזמן מסוים, אי אפשר לומר בו כי

עלייתו לתורה, יהיה זה ספר תורה שנכתב מלכתחילה (רק) עבורו⁵⁰, ואין הב"ד צריך להתנות כן בפירוש בפני הסופר שכותב הס"ת, שכן ענין זה ש"לב ב"ד מתנה" הוא⁵¹ אפילו כשאין הלה יודע וחושב על כך, כדמצינו בריבוי מקומות, וכמו בזבחים ב, כ בהא ד"לשם ששה דברים הזבח נזבח" דאמרינן "אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי ב"ד הוא⁵².

ח.

ואין להקשות לפי מה שחילקו האחרונים⁵³ בין ס"ת של שותפין לאתרוג של שותפין [שגם באתרוג של שותפין פסק הרמ"א בסתרנ"ח שם שאם קנו לצורך מצוה יוצאים בו מסתמא (היינו שא"צ להתנות בפירוש שנותן לחברו במתנה ע"מ להחזיר) דאדעתא דהכי קנאוהו] שבאתרוג

ה"ז בדוגמת "ולמדה". וכשם ש"ולמדה", הרי החיוב הוא על כאו"א, אבל אפשר ואדרכא משוכב בדיבוק חברים, עד"ז גם כשרבים (ברוב עם — הדרת הס"ת) עושים שליח אחד לכתובה. ועכ"פ מקיים באופן דלכתחילה. וי"ל רמז לכ"ז — מ"ת הי' באופן כזה: תיכף נעשית התורה "מאורסה" של כאו"א בפ"ע (שלכן מותר ללמדה, משא"כ עכו"ם — סנהדרין נט, רע"א), נוסף על שניתנה "מורשה קהלת יעקב". [ועד"ז מצינו בסוכה: כל ישראל ראוי לישב בסוכה אחת (סוכה כז, ב) ולכאו"א — ג' דפנות כ"ו בפ"ע, (משא"כ בקרבן תמיד, דחלק כאו"א נפרד — ראה מפענח צפונות וחדו"ב שצויינו בהערה 41, וש"נ)]. (50) ואף שהטעם שהלוקח ס"ת הוי' כחוטף מן השוק הוא משום דלא טרח בה (נמוקי' להלכות קטנות שם, ועוד), והרי גם כאן לא טרח בה [ובמשנת חכמים וקונטרס על מ"ע שבספר אהבה] כתב מטעם זה שהכותב ס"ת לחבירו בלי ידיעתו אין חבירו יוצא בה מכיון שלא טרח בה כלל] — שאני בנדר"ד, שע"י "לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו הוא "שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת" שיוצא בזה לכל הדיעות, כפסק הרמ"א יו"ד שם. (51) ראה ריטב"א שבועות יא, א. רמ"א או"ח סקנ"ד ס"ת, יו"ד סרנ"ט ס"ב. ועוד. (52) עפ"ז י"ל יתירה מזו: גם אלו שנולדו לאחר שהקהל כתב הס"ת (ש"לב ב"ד מתנה" דשעת הכתיבה לכאורה אינו חל עליהם, ויש לשקו"ט בזה), מכיון שיש הכרח להגיה את הס"ת מזמן לזמן, ו"כל המגיה ס"ת ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו (מנחות שם, רמב"ם הל' ס"ת שם) "י"ל שלכל הדעות "לב ב"ד מתנה" שהגהת הספר-תורה תחשב לכתובת תורה עבור כל אלו שנולדו והגיעו לעול מצוות בין כתיבת התורה להגהה, ועד"ז בין הגהה להגהה. ולפ"ז נמצא שאפילו אותן קהלות שרק קנו ס"ת, הרי ש"לב ב"ד מתנה" שהגהת הס"ת שתהיה מזמן לזמן, ה"ה בשליחות כל בר חיובא דהקהל וכמילא מקיים בזה מצות כתיבת ס"ת. (53) ראה פתחי תשובה שבהערה 42, שו"ת קנאת סופרים תשובה ב, ד"ו. ועוד. (54) ראה לשון החינוך מצוה תריג: ס"ת מוכן אצלו שיוכל לקרות בה תמיד. ועוד. (55) אף שגם האידנא יש לימוד (לכאו"א) בס"ת — ט"ז (סק"ב) ומג"א (סק"א) סרפ"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"ד. — רצ"ג שלמרות השו"ע) לא ראינו זה רק בעלי' לתורה (רק בארז"ל וכו') — שהי' מעביר הסדרה בס"ת — ש' הכוונות סדר שבת ענין ליל ו'. פע"ח ש' הנהגת הלימוד. שי"ח פ"ג). ובדבר הרגיל כיו"ב בכל ע"ש גם לא ראינו ראי' (שד"ח כללים מע' ל כלל עז. וש"נ). (56) בב"י לטיו"ד שם (בסופו) "אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו (ולא — רק בבית הכנסת) פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מ"ע שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים". אבל נוסף לזה שגם לדבריו כתיבת ס"ת כדי לקרות בה ברכים היא ג"כ קיום מצוה, הרי מכיון שכבר נהגו ישראל שלא ללמוד בס"ת (וראה פרישה שם (סק"ח) שלא לזלזל בכבוד ס"ת"), א"כ האידנא קרייתא ברכים זוהי עיקר מצותה. וראה לכו"ש יו"ד שם ס"ב: וחיבים לכתובה לקרות בה ברכים (אבל ראה הערה הקודמת). (57) ראה עד"ז שו"ת נפש חי' יו"ד סי' עה (אלא שהוא כתב שמשו"ז האידנא לא הוי המצוה שכ"א יכתוב ס"ת לעצמו, ומספיק זה שיש להציבור ס"ת א' לקרות בה).

הערה 51: ז"ל הריטב"א: "דמדנקט לישנא דלב ב"ד מתנה משמע שאין צריך תנאי מפורש כו' ודברים כאלו בלב כל אדם כו' דמסתמא כל מה שיכולין ב"ד לתקן בס' ותקנו".

"יוצאים בו מסתמא", כי "אדעתא דהכי" כתבו השותפים את הס"ת (שיתן אחד לחברו במתנה ע"מ להחזיר מתי שרק ירצה לקיים את ה"זלמדה"), ובפרט שיש היכי תמצי ששני השותפין יבקשו ללמוד בס"ת באותו זמן, משא"כ בס"ת של קהל, שהוא קנוי לצבור שיקרא בו ברכים, שלכן א"צ להתנות בפירושו וכו' אלא "לב ב"ד מתנה" שכל אחד בשעה שעולה לתורה, הס"ת הוא "שלו" ויתירה מזו שכתיבת התורה היתה עבורו שיוכל לקיים עי"ז מצות כתיבת ס"ת.

וע"פ המבואר מוכן ג"כ שאין קושיא על משנ"ת מסוגיות הגמי' בנדרים מח, א ובפרש"י, ובכ"ב מג, א דמשמע שם שס"ת של עיר אינו בשביל לצאת בו כתיבת ס"ת כ"א רק "לשמיעה קאי (ב"ב שם)", ולכן אפשר לכתוב חלקו לנשיא (נדרים שם) וכמו שהביאו אחרונים ראוי משם שאין יוצאין בס"ת של שותפות, כי נוסף לזה שכמה אחרונים דחו הראי' מסוגיות הנ"ל, הרי בדורות הראשונים שלמדו בס"ת לא יצאו בשל שותפות, מכיון שצ"ל תח"י תמיד⁵⁸, וראה גם יומא (ע, א) וסוטה (מא, א): "כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו כו'".

ט.

ועפ"י המבואר יתיישבו כמה דברים תמוהים, דהנה מצות "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" באה כ"הכנה" לכניסה לארץ וכמ"ש "כי אביאנו אל האדמה גוי וענתה השירה הזאת גוי" (דברים לא, כ"בא), ולהעיר מאשכול ריש הלי' ס"ת (וראה תוסי' ור"ן נדרים לח, א שו"ת חת"ס

יו"ד סרנ"ד ועוד) שהלימוד מפסוק דילן שמצוה לכתוב ס"ת הוא מזה שהשירה היא "לעד" ע"ש, וממילא מוכן שכ"א מישראל היה צריך מיד (ועתה) לקיים ציווי זה ולכתוב ספר תורה לעצמו, וא"כ תמוה שהרי ציווי זה נאמר לישראל בז' באדר יום פטירת משה, כהתחלת הפרשה (לא, ב) ובפרש"י שם, ולא מצינו דאיתא בשום מקום שביום אחד ישתדלו יותר מששים רבוא ישראל לעבד עזרות וכו' ולכתוב (ועכ"פ להתחיל⁵⁹ בכתיבת מה שהוא) ספר תורה! [שדבר זה הוא חידוש גדול יותר מ"זיחן שם ישראל" בלב אחד (פרש"י יתרו יט, ב ממכילתא שם) שכאן הוא עשיה אחת]⁶⁰.

ועד"ז יש לתמוה במה שארז"ל⁶¹ שביום פטירתו של משה רבנו כתב "י"ג תורות, י"ב ליי"ב שבטים, ואחת הניח בארון", דלכאורה איך יתכן⁶² לכתוב י"ג ספרי תורה ביום אחד? ובפיי מהרז"ו⁶³ תירץ שמשם רק סיים⁶⁴ לכתוב את ספרי התורה שכן "כל מה ששמע ביום אחד כתב וכן בכל יום ולא היה חסר בכל התורה רק הסיום מפרשיות אחרונות", ובהמשך לזה אפשר להוסיף גם לגבי פרשת נצבים ואילך, שכשם שמצינו שכתב משה "יומת משה" (ראה ב"ב טו, א ופרש"י ברכה לד, ה), וכמו"כ אפ"ל שכתב את הסדרות הנ"ל או רובן בימים שלפני הסתלקותו, אף שמוכן שאי אפ"ל שאמרם לישראל לפני יום הסתלקותו, ולפ"ז אפשר היה לתרץ נמי לגבי כל ישראל, לפימ"ש"כ הרמב"ם⁶⁵ בסדר הלימוד של ישראל במדבר, שלאחר ששמעו את המצוה והלכותיה ממש ומהרהר כו' כתבו "המצוה החיא במגלות", (מהן היו לומדים אח"כ), ונמצא שבמשך מי שנה במדבר היו (גם) אצל ישראל רובן ככולן

המשנה

(58) להדעות שבהערה 53. (59) כי אף את"ל שאין הכרח (מצד הציווי דועתה כתבו גוי') לסיים כתיבת ס"ת קודם כניסתם לארץ (משא"כ ס"ת שכתב משה דלקמן) — מ"מ, הרי לא מצינו מזכר אשר ששים ריבוא אנשים התחילו בכתיבת ספרי תורה (עכ"פ בהכנות לזה —) תומ"י. (60) נוסף ע"ז שבנ"י היו עסוקים באבלו של משה שלשים יום (ברכה לד, ח) ואח"כ בעשירי בניסן (יהושע ד, יט) עברו בני"י (ובהקדמת כמה הכנות לזה (ראה יהושע א, יא ושם ג, ג ואילך) את הירדן. ולהעיר שכדי לכתוב ספרי תורה רבים כ"כ (יותר מששים רבוא!) יש צורך בריבוי עצום של יריעות קלף (שמוכרחים להיות "מן המותר בפוך", ראה שבת קח, א. מס' סופרים בתחלתה, טשו"ע יו"ד ר"ס רע"א) דיו וכו', שהכנת כל אלו דורש זמן רב, התעסקות וכו', ונוסף לזה לא מסתבר לומר שכ"א הי' מסוגל לכתוב בעצמו (להעיר מראב"ע פר' וילך) ספר תורה (כמו שרואים במוחש גם בזמננו שאך מיעוט מוכשר ו אומן לכתוב ס"ת) ובפרט באופן של "התנאה לפניו" בקלף, דיו, קולמוס וכתב נאה (שבת קלג, ב). ובהכרח שמלכתחילה, ובנוגע לריבוי אנשים, הכוונה ע"י שליח וכנ"ל בפנים. (61) דב"ר פ"ט, ט. פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה. מדרש תהלים עה"פ צ, א. ועוד. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ולס' היד). ועוד. (62) להעיר מב"ב יד, א ובפרש"י ד"ה דילמא שם. (63) לדב"ר שם. — ובשו"ת חת"ס (ח"ו סכ"ט) כשם השל"ה כתב (לתרץ איך כתב משה ביום פטירתו שהי' בשבת), שמשם כתב הס"ת בהשבעת הקולמוס. וראה גם צרור המור ס"פ עה"פ עד תומס. וצע"ג שעפ"ז — ס"ת הכתובה כנס כשרה ולכתחילה. — ולהעיר מדברי הצ"צ כנוגע למהירות כתיבת אדמו"ר האמצעי (ס' השיחות תש"ב ע' 221. התמים ח"ב ע' עח"ט) ואכ"מ. (64) אבל להעיר שבהקדמת הרמב"ם לס' היד מפורש: כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. וכן בהקדמתו לפיה"מ שם: וכשהי' לפני מותו החל לכתוב התורה בספרים (וראה תרגום קאפח שם). (65) בהקדמתו לפיה"מ בתחלתה ד"ה דע (וראה תרגום קאפח שם).

של פרשיות התורה כתובות "ולא היה חסר כו' רק הסיום מפרשיות אחרונות", וא"כ י"ל שלאחר הציווי "ועתה כתבו לכם גוי" סיים כ"א מישראל את כתיבת ספר תורה שלו, ועד"ז תירץ בחשק שלמה לגיטין ס, א ובשו"ת בנין שלמה בהקדמתו השניה.

אבל דוחק הוא, חדא דזה י"ל רק למ"ד "תורה מגילה מגילה ניתנה (גיטין שם)", או אפילו כמ"ד "תורה חתומה ניתנה" כפירוש התוס' (שם ד"ה תורה חתומה) דהיינו "שעל הסדר נכתבה", נכלומר "על הסדר" כפי שהם בתורה, והיות ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה" ויש פרשיות שנאמרו "לפני אותם הכתובים לפניהם", נמנעו מלכתוב פרשיות אלו עד שנאמרו הפרשיות ש"כתובים לפניהם" ואז כתבו את כל הפרשיות בהתאם לפרשה על הסדר, אבל לא לשיטת רש"י⁶⁶ ש"חתומה ניתנה" היינו ש"לא נכתבה עד סוף מי לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן", ותו בכלל צ"ע אם נתכוין הרמב"ם לומר שכל אחד ואחד מישראל, היינו כל בר חיובא, היה כותב בעצמו כמגילות כל פרשיות התורה, ובכל התנאים הדרושים שתהיי ס"ת כשרה, במשך ארבעים שנה אלו (ובפרט שחלק גדול מאלו שנכנסו לארץ נולדו במדבר), ועיקר שבדברי חז"ל⁶⁷ מצינו רק כנ"ל, שמשה כתב י"ג ס"ת, ואילו כל בר חיובא שבאותו דור כתב לאחר הציווי דועתה כתבו לכם "ספר תורה לעצמו", הי' צריך דבר כזה להיות מרומז בדרז"ל, כנ"ל, ומאה דלא דברו חז"ל אלא מי"ג ספרי התורה של משה רבנו, משמע דחידוש גדול כזה באמת לא היה שנשלמו או שהחלו כתיבתם של יותר מסי רבוא ספרי תורה⁶⁸.

אולם עפ"י מה שנתבאר, הרי י"ל שכתבת ס"ת בפעם הראשונה ע"י כל ישראל היתה בדרך שנתבאר⁶⁹, שכיון שהיה זמן שמן הנמנע היה שכל אחד יכתוב ס"ת לעצמו⁷⁰, ובפרט שה"ולמדה" איך לקיים המצות מתחיל מ"החודש הזה גוי", כתב להם משה רבינו י"ג ספרי תורה, ספר תורה לכל שבט, והיו ספרי תורה של קהל, ובמילא "לב ב"ד מתנה עליהן" שבשעה שילמד כ"א מהם בספר התורה, הרי מלכתחילה נכתבה ע"י משה רבנו עבורו⁷¹.

ויש לומר דהא גופא שהציווי לכתבת ס"ת היה במצב כזה, שלא היה באפשרותו של כל אחד מישראל לקיים בעצמו מצוה זו אלא בס"ת של קהל, בא ללמד לדורות הבאים, שבמצב בו אינו ביכולת של כ"א לכתוב ס"ת לעצמו, אזי מצוה מלכתחילה לקיים מצוה זו בס"ת של קהל.

ומכל האמור לעיל מובן גם גודל הענין של רכישת אות בס"ת של קהל, שאז יוצאים ידי המצוה לא רק מצד "לב ב"ד מתנה" (שזה אמור גם כאשר אינו משתתף בכתיבת הספר ע"י רכישת אות) אלא שיש בזה גם מעלת מעשה בפועל (בממונו) בכתיבת התורה, שאז בודאי אינו "חוטף מצוה מן השוק" אלא "קבלו מהר סיני"⁷², ועי"ז שכל ישראל יהיו להם אות בספר תורה, שמצות כתיבת ס"ת היא "סיום" כל תרי"ג מצות⁷³, נזכה בקרוב ממש לסיום הגלות⁷⁴, גלותנו, שכל ישראל יוצאים ממנו בביאת משיח צדקנו, שהוא יכתוב "משנה התורה (דברים יז, יח)" לשם המלך" ש"יהיה עמו תמיד כו' שנאמר והיתה עמו כל ימי חייו (רמב"ם הלי ס"ת שם ה"ב).

66 ד"ה חתומה גיטין ס, א. וכ"כ ברמב"ן בהקדמתו לפירושו עה"ת, דלמ"ד זה "נכתב הכל בשנת הארבעים כשנצטווה כתבו לכם גוי". וראה לעיל הערה 64. 67 ראה ג"כ רש"י דברים לא, ט (ובגו"א וכו' שם). שם לא, כב. כד-כו. 68 ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מנין הפרשיות פרשה ס (ריג, ג) — שלדעת הרס"ג משמעות הכתוב היא שלא צוה הכתוב אלא לכתוב ס"ת אחת לכל ישראל. ע"ש. 69 ראה גם אור שמח להלי ס"ת שם. אבל שם מוכיח מזה דיוצאין בס"ת של שות' אבל ע"פ המבואר בפנים אין מזה ראי'. כי שם היו ס"ת של קהל דלב ב"ד מתנה עליהן. 70 ועצ"ע בנוגע ליי"ג ס"ת שכתבן משה למ"ד תורה חתומה ניתנה. וראה לעיל הערה 63 בסופה. 71 אבל ראה ס"ח (להדיעות הנ"ל שהס"ת צ"ל תח"י תמיד). ואולי יש לחלק כי מכיון שאז לא הי' אפשר באופן אחר, יוצאין בזה. ועצ"ע. 72 ל' הגמרא מנחות שם. וראה נמוק"י ריש הלי ס"ת (הובא בב"י לטיו"ד שם בתחלתו) דגם כששכר סופר לכתבו כו' הוי ג"כ כאילו קיבלו מסיני. גם י"ל שע"י ברכות התורה בעת העלי' הי' כמו שמעיד על כשרות התורה, והוי ע"ד הגי' בה אות אחת (ואולי גם יתרה מזה). כמשנ"ת במק"א. 73 ראה ס' החינוך שם ועוד. 74 ראה כו' איש חי פ' בראשית (ע' ז').